

Asia: VN/33727/2023

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä laiksi ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksen kokeilusta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

Suomen opinto-ohjaajat ry kiittää mahdollisuudesta lausua kirjauksiin koskien ammatillisen koulutuksen rahoitusmallin ja toiminnanohjauksen uudistamista.

Kokeilu ammatillisen koulutuksen toiminnanohjauksesta voi tuottaa uusia tapoja kouluttaa tutkintoja ja tutkinnon osia. Vaarana on, että kokeilun ulkopuolella olevat koulutuksen järjestäjät joutuvat huonompaan asemaan. Lisäksi seurauksena voi olla, etenkin oppivelvollisten osalta, että koulumatka opiskelemaan pitenee. Kokeiluun valittaville koulutuksen järjestäjille syntyy uusia mahdollisuuksia kehittää ja tehdä yhteistyötä entistä enemmän osaavien ammattilaisten kouluttamisessa.

Aikuiskoulutuksen näkökulmasta ongelmalliseksi osoittautuu suunnitelmat estää korkeakoulutettujen osaamisen hankkiminen suorittamalla ammattitutkinto tai erikoisammattitutkinto. Tärkeää on mahdollistaa aikuisten ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien uudelleen kouluttautuminen toiseen ammattiin tai uudelle alalle esimerkiksi terveydellisistä syistä tai siitä syystä, ettei aiemmin suoritetulla tutkinnolla työllisty yrityksistä huolimatta. Myös aikuisopiskelijoilla tulee olla oikeus pedagogisesti koulutetun opinto-ohjaajan antamaan opinto-ohjaukseen.

Esitysluonnos ja sen perustelut eivät kaikilta osin ole harkittuja. Luonnoksessa esitetään muutoksia ammatilliseen koulutukseen, joka koki suuren muutoksen ensin 2018 reformin yhteydessä ja vasta tehdyn oppivelvollisuus uudistuksen seurauksena. Ammatillisen koulutuksen reformin seurauksena on havaittu ammatillisen koulutuksen laadun heikentyminen, koska uudistuksessa muutettiin koulutukseen liittyviä rakenteita merkittävästi. Nyt, kuuden vuoden harjoittelun jälkeen, on ammatillisen koulutuksen toteutus vakiintunut ja opetusta voidaan antaa kohtalaisten opetus- ja

ohjausresurssien puitteissa. Uusi tapa kouluttaa ammatillisia osaajia yhteistyössä työelämän kanssa on löytänyt uomiaan.

Hallituksen esityksessä huomioituja ongelmia pyritään nyt korjaamaan esimerkiksi poistamalla erityisopetuksen rahoitus. Tarpeellisempaa olisi muuttaa rahoituksen kohdentamista ja toteutumisen valvontaa, jos ongelmia on. Myös oppimisen tuen järjestäminen ilman korvamerkittyä rahoitusta voi aiheuttaa vakavia haasteita antaa tukea kohdennetusti. Tuen ja erityisen tuen uudistus on hyvä asia, mutta rahoituksen kohdentaminen on välttämätöntä, jotta tuki ja erityisopetus toteutetaan pedagogisten asiantuntijoiden toteuttamana. Pedagogisen opinto-ohjauksen asema ammatillisessa koulutuksessa on tärkeää saada näkyväksi hyvän ohjauksen varmistamiseksi kaikkien koulutuksen järjestäjien toiminnassa.

Oppivelvollisten osalta rahoitusmallin uudistus ei voi olla yhtä vaativa kuin aikuiskoulutuksessa. Vaikuttavuusrahoituksen osuutta ei tule määritellä kuten aikuisopiskelijoilla. Perusrahoituksen osuutta oppivelvollisilla tulisi korottaa mielellään lähemmäs 100 % ja aikuisilla säilyttää 70 % perusrahoitus. On oikeudenmukaista, että kaikkia oppivelvollisia kohdellaan tasavertaisesti ja tässä vertailussa paras vertailukohde ovat oppivelvolliset lukio-opiskelijat. Vaatimus työllistymisestä tai jatko-opinnoista pitää lieventää ja sen tulee olla vertailukelpoinen lukion ja ylioppilastutkinnon suorittaneiden kanssa. Aikuisten työllistyminen on hyvällä tasolla ja heidän kouluttamisen vähentäminen saattaa pahentaa kohtaanto-ongelmaa, joka on nähtävissä työvoimabarometrista useilla alueilla Suomessa.

Ammatillisen koulutuksen kokeilua koskevat säädösehdotukset

Toiminnanohjauksen kokeilu

Toiminnanohjauksen kokeilu antaa mahdollisuuksia toteuttaa uudella tavalla ammatillista koulutusta. Haasteena on henkilökunnan mahdollisuus sopeutua näihin nopeasyklisiin muutoksiin, joissa oletuksena on opetushenkilökunnan jousto ja taipuminen uudistuksiin ja muutoksiin, joiden peruste on jokin muu kuin työelämälähtöisyys ja opiskelijoiden osaamisen kehittäminen.

Oppivelvollisten riittävä opintojen aikainen yksilöllinen opinto- ja uraohjaus ja muu opinto-ohjaus tulee huomioida, jotta varmistetaan heidän jatko-opintokelpoisuutensa ja yhteisten tutkinnon osien opiskelu- ja yhteiskunnalliset taidot. Yhteisten tutkinnon osien lähiopetuksen tuntimäärää tulee lisätä, jotta opiskelijoiden tiedot, taidot sekä sivistyksen taso ovat riittäviä. 12 tunnin minimi osaamispistettä kohti saattaakin olla säästöjen seurauksena myös maksimi. Näin ammatillisesta koulutuksesta valmistuneille muodostuu heikommat mahdollisuudet pärjätä korkea-asteen jatko-opinnoissa kuin lukiolaisille.

Verrattuna lukioon 4 osaamispisteen viestintä ja vuorovaikutus äidinkielellä vastaa 6 pakollista opintopistettä äidinkieltä. Lukiossa äidinkielen kirjoittamiseen valmistautuva opiskelee pakollisia opintoja 12 opintopistettä. Lyhyessä matematiikassa on opiskeltava 12 opintopistettä, joka vastaisi 9 pakollista osaamispistettä ammatillisessa. Englannin opiskelussa on 12 pakollista opintopistettä ja ammatillisessa 3 osaamispistettä, joka vastaa 4 opintopistettä. Ruotsin kieltä opiskellaan ammatillisessa 1 osaamispiste, joka siis on minimissään 12 tuntia opiskelua. Oikeudenmukaista jatko-opiskelu-oikeutta ei voida turvata näillä opetusmäärillä.

Rahoitusjärjestelmä

Rahoitusjärjestelmän muutoksen ongelmat liittyvät oppivelvollisten kohteluun yhdenvertaisesti ikäluokittain. Noin puolet oppivelvollisten ikäluokasta vuosittain valitsee ammatillisen perustutkintokoulutuksen. Jos ammatillisen perustutkinnon suorittaneen velvollisuus työllistyä tai siirtyä jatko-opintoihin vuoden sisällä on esityksen mukainen, koulutuksen järjestäjää sanktioidaan opiskelijan pyrkimyksissä työllistyä esimerkiksi heikon työllisyystilanteen aloilla. Esityksessä vedotaan tilastollisiin seikkoihin, jotka unohtavat yksilön ja koulutuksen järjestäjän tarpeen optimoida toimintaa.

Oppivelvolliset ovat aikuistuvia nuoria ja valmistuessaan nuoria aikuisia. Tässä suhteessa rahoitusuudistuksen tulee vertailla lukiokoulutukseen päätyneiden oppivelvollisten rahoitusta suoriteperusteisesti. Ammatillisen perustutkinnon suorittanut oppivelvollinen, joka saa jatko-opintokelpoisuuden ja ammatin, on verrannollinen lukion ja ylioppilastutkinnon suorittaneeseen oppivelvolliseen. Lukion suorittaneille tulee, kuten esityksessä on, säilyttää oikeus hankkia ammatti myös toisella asteella ilman vaatimusta siirtyä suoraan korkea-asteelle.

Oppimisen tuki

Suomen opinto-ohjaajat ry näkee ongelmia uudistussuunnitelmissa oppimisen tukeen ja erityisopetukseen. Tunnistamme, että ammatillisen koulutuksen oppimisen tuessa ja erityisopetuksessa on kehittämistä. Rahoituksen poistaminen erityisen tuen päätöksellä annettavasta tuesta ei ratkaise toteutuksessa ilmenneitä ongelmia. Jos on havaittu, että erityisen tuen päätöksellä annettu tuki ei kohdenna riittävästi tukea tarvitseviin opiskelijoihin, ei ratkaisuna voi olla rahoituksen poistaminen. Järkevää olisi kehittää tuen toteutumisen seurantaa ja tuen kohdentamisen varmistaminen. Erityisopetusta antaa erityisopettaja ja muuta erityistä tukea voi antaa erityisopettajan suunnittelemana muu riittävän osaamisen omaava työntekijä.

Pedagogisen opinto-ohjauksen laadun ja määrän varmistaminen on jäänyt esityksestä kokonaan pois. Suomen Opinto-ohjaajat ry katsoo, että 150 opiskelijaa yhtä kelpoista opinto-ohjaajaa kohti mahdollistaa riittävän opinto-ohjauksen kaikille opiskelijoille. Jokaisen opiskelijan, mutta erityisesti oppivelvollisen opiskelijan, laadukas hakeutumis- ja nivelvaiheen sekä opintojen aikainen

henkilökohtainen opinto-ohjaus edesauttaa myös esityksen tavoitteita jatko-opintojen ja työllistymisen suhteen.

Opinto-ohjaajan ja erityisopettajan työ tulee huomioida laissa.

Rahoituksen uudistusta koskevat säädösehdotukset

Rahoitusuudistus siirtää ammatillisen koulutuksen järjestäjille suuremman vastuun työllistämiseen liittyvästä työstä. Opettajilla on harvoin opiskelijan työllistymiseen mahdollistavia työpaikkoja opiskelijoille. Suhdannevaihtelut ja monet muut seikat, jotka eivät ole koulutuksen järjestäjien ja opetushenkilöstön päätettävissä, vaikuttavat työllistymiseen. On vaikeaa nähdä, että työpaikkoja syntyy ammatillisen koulutuksen rahoituksen painopistettä muuttamalla. On toivottavaa, että keinoja vaikuttaa työelämän vastuuseen ottaa harjoitteluun ja työhön vähän kokemusta omaavia ja vastavalmistuneita opiskelijoita, tehdään päätöksiä.

Yhteistyöhön työelämän kanssa sekä työnantajiin vaikuttamalla voitaisiin vastavalmistuneelle helpommin löytyä ensimmäinen työ uudessa ammatissa. Onko suunnitelmia tehdä työelämään liittyviä uudistuksia, joilla vaikutetaan työnantajien halukkuuteen palkata vastavalmistunut ammattilainen? Suomen Opinto-ohjaajat ry ehdottaa, että yritystukien ehtoihin lisätään tuensaajalle vastuu ottaa harjoitteluun ko. ammatin harjoittelijoita ja töihin vasta valmistuneita ammattilaisia.

Oppimisen tukea ja erityistä tukea koskevat säädösehdotukset

Erityiseen tukeen suunnatun rahoituksen päättyminen ja TUVA-koulutuksen rahoituksen kertoimen pienuus johtavat vaikeuksiin tuottaa riittävää ja opiskelijan tulevaisuuden kannalta merkityksellistä koulutusta. Erityisopettajan antama opetus, opinto-ohjaajan antama opinto-ohjaus ja TUVA-opettajien osaamisen varmistaminen edellyttävät rahoituksen riittävyyden varmistamista ja seurantaa, että toteutukset ovat linjassa rahoituksen kanssa. Erityisen tuen rahoituksen poistaminen ei yleisesti ottaen ratkaise riittävän erityisopetuksen antamista sitä tarvitseville.

TUVA-opettajan yksin toteuttama nivelvaiheen koulutus ilman riittävää opinto-ohjaajan ja muun henkilökunnan panosta voi johtaa TUVA-opiskelijan päättymiseen huonoon asemaan yhteiskunnassa, vaikka tavoitteena on päästä kiinni vastuulliseen ja motivoituneeseen toisen asteen tutkintokoulutukseen. Opiskelijan epäonnistuminen tutkintoon valmentavan koulutuksen opinnoissa nivelvaiheessa voi johtaa yhteiskunnan kannalta erittäin kalliisiin kustannuksiin yksilön elämän aikana.

Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

-

Muut ammatillisesta koulutuksesta annettua lakia koskevat säädösehdotukset

-

Asetusluonnokset

-

Muut kommentit

Ammatillisen peruskoulutuksen tarjoaminen on jatkossakin eri lähtö- ja koulutustaustaiselle aikuisväestölle tärkeää. Monissa yrityksissä on tarve saada henkilöstölleen osaamista esimerkiksi ammatillisen syventävän tason ja työnjohdon koulutuksella. Ratkaisevaa ei tällöin ole aiemmat korkeakoulutusasteen suoritukset, vaan osaaminen käytännön työssä.

Oppivelvollisuuden valvonnasta vastaavan tehtäviin ei ole uutena työnä määritelty pätevyysvaatimuksia, eikä osaamisperustaa. Valpas-valvojina toimii eri pätevyysin olevia työntekijöitä. Valpas-valvonnan valtakunnallisen tasalaatuisuuden kannalta on tärkeää, että Valpas-valvojan pätevyyteen ja tehtäviin liittyvä selvitystyö käynnistetään.

Opinto-ohjaus kuuluu kaikille opintoihin hakeville ja opiskelijoille taustasta riippumatta elämän eri vaiheissa, joissa yksilö pohtii tulevaisuuttaan työelämän, jatko-opintojen, uuden suunnan hakemisen ja jatkuvan oppimisen kannalta. Opinto-ohjauksesta vastaavat pedagogisesti ammattitaitoiset opinto-ohjaajat. Opinto-ohjaus tulee määritellä ammatillisen koulutuksen lainsäädäntöön pedagogisen pätevyyden omaavan opinto-ohjaajan tekemänä työnä.

Paula Lindqvist

SOPO ry:n puheenjohtaja

Eero Lounela

SOPO ry:n varapuheenjohtaja

ammattillisen toimikunnan puheenjohtaja

Lindqvist Paula

